

Speelwerktijd op rolletjes

Geeske van Klaveren en Anita Chrispijn

Drie kleutergroepen wachten vol spanning op de themaopening. Het toneellicht gaat aan: juf Norma pompt haar fietsband op. Ze doet geïrriteerd, want de school begint bijna. Ze ziet iedereen voorbij komen: de een op de step, de ander op rolschaatsen, iemand op zijn skateboard rolt voorbij, zelfs de bolderkar komt langs. Iedereen heeft wijze raad voor juf Norma en ze besluit bij juf Marjan achterop te gaan. Het loopt helemaal verkeerd: ze racen zo hard de stoep (het toneel) af dat het voorwiel eraf vliegt! Als ze van de schrik zijn bekomen, kunnen we er allemaal om lachen en sluiten we af met het liedje 'Mijn fiets die rijdt op wielen, op wielen ...'

De gezamenlijke opening is een stevige start van een thema. De leerkrachten hebben het toneelstuk met elkaar voorbereid: wat zijn onze bedoelingen, welke betekenis heeft dit voor de kinderen, welke spelmogelijkheden benutten we, welke kanten van dit thema willen we belichten? Het toneelstuk daagt kinderen uit om hun eigen ervaringen te vertellen en te delen met de groep. Deze ervaringen leggen ze vast in een tekening, schilderij of plakwerk. Het verhaaltje schrijven ze of stempelen ze erbij. Het thema begint en iedereen doet mee!

Tijdens de startfase is er een brede verkenning. De kinderen brengen spullen mee zoals een catalogus met stoelen op wielen, een nieuwe step, zelfs twee autobanden en een stuur. De leerkracht sluit daar met haar bedoelingen bij aan, door activiteiten te koppelen aan de inbreng en verhalen van kinderen. Het lezen van de catalogus kan aanleiding zijn om een interessant boek te maken. Door sporen te trekken door het zand, onderzoeken we verschillende banden. Bovendien kunnen de kinderen met de banden en het stuur een snelle auto bouwen in het lokaal.

We krijgen een uitnodiging. De opa van Sjoerd is buschauffeur en vraagt of wij het leuk vinden om morgen een ritje te maken met zijn bus! Hij wil ons om 9 uur bij de bushalte naast de school ophalen. We vinden het spannend, want hoe gaat dat precies, mogen we gratis mee? Waar brengt hij ons heen? De ene vraag roept de andere op. Ik laat twee strippenkaarten zien: een roze en een blauwe. We denken dat de roze voor kinderen is en de blauwe voor volwassenen (niet roze voor de meisjes en blauw voor de jongens). Sita is er niet gerust op: zij heeft de cijfers herkend en merkt op dat er maar 15 mensen mee kunnen op een kaart, terwijl er 23 kinderen in de klas zitten. We spreken af dat iedereen een roze strippenkaart krijgt en ik de blauwe zal nemen. Nu maar hopen dat het klopt.

Betekenisvol spel biedt ons de mogelijkheid tot het ontwerpen van verdiepende vervolgactiviteiten. Het ritje met de bus levert niet alleen gespreksstof over strippenkaarten op, maar zorgt ook voor veel vragen: hoe werkt zo'n strippenkaart, waar is die rode knop voor en hoe gaan de deuren open? En waarom staan er zoveel cijfers en letters op het bordje bij de bushalte? Zoveel verwondering vraagt om goed spel, dat steeds verder opgebouwd kan worden. De kinderen ontdekken al spelend dit stukje echte wereld.

Vol verwachting staan we bij de bushalte. We kijken naar links en naar rechts. Weet iemand nog hoe laat de bus komt? De bus zou om 9.00 uur komen, maar we kunnen ook op het bord bij de bushalte kijken. De kinderen zien het schema, maar snappen daar niets van. We vinden wel de 9, maar

daaronder staat 05 en 35. Donja zegt: 'Dat is 9.00 uur en 5, dan is het ...' Ze kijkt me vragend aan en ik help haar een beetje: '9.00 uur en 5 minuten'. 'Ja, vijf over negen dus.' Terwijl ik dit nog sta te verwerken komt de bus eraan. De deuren gaan open en de chauffeur begroet ons.

Terug op school praten we na. We bekijken de strippenkaarten: er is bij iedereen op nummer 3 afgestempeld. Aan de hand van een zonekaart kijken we hoe dat werkt. Cornee vraagt of hij de strippenkaart mag hebben om straks mee te spelen. Natuurlijk moet er een bus gemaakt worden om in te spelen. We spreken af dat we met een klein groepje alles klaar gaan zetten, om vanmiddag verder te kunnen.

Met dit uitstapje zijn er mooie impulsen ontstaan voor de invulling van de speelwerktijd. De bus, gemaakt van het loket van de winkel, het stuur op de toonbank, een grote stoel voor de chauffeur en kleinere erachter voor de passagiers, is prachtig. Er liggen strippenkaarten, een stempel en een bakje wisselgeld. De foto's die we tijdens de busrit maakten gebruiken we bij het spel. Enthousiast worden de foto's bekeken en zinnen bedacht om eronder te schrijven. Deze foto-serie zetten we in als spelscript. De foto van de bus komt op een kaartje voor het kiesbord.

Om de activiteiten overzichtelijk te maken maken we ook een werklijst. Hierop komt in ieder geval de bus te staan, zodat iedereen kan zien wie er aan de beurt is geweest.

Die middag popelen de kinderen om aan de slag te gaan. We bekijken de foto's en bespreken waar onze bus zal stoppen. We zijn het snel eens: de bus stopt bij het zwembad, de speeltuin en het treinstation ... Een paar kinderen willen de bushaltes gaan maken.

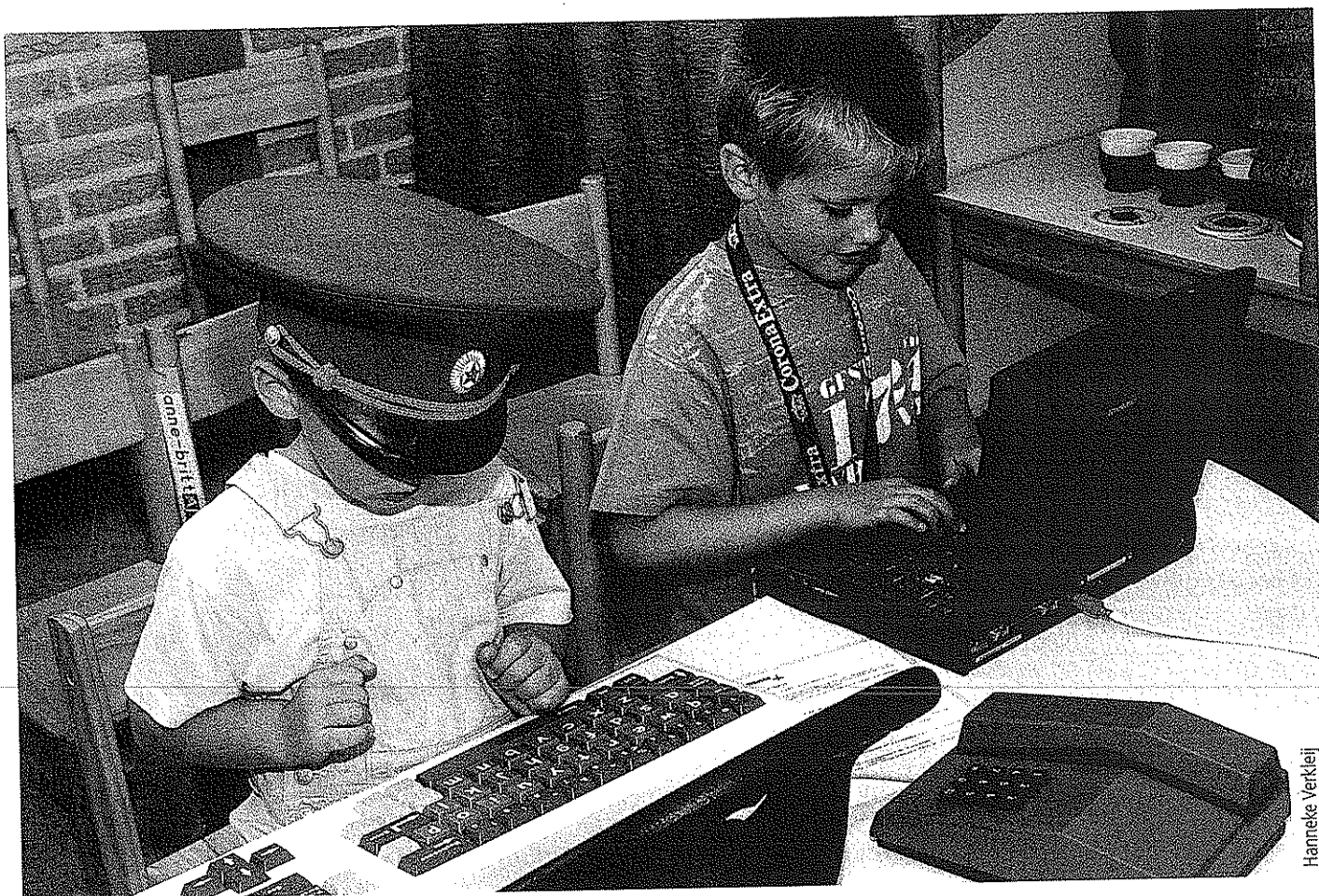
We spreken af wie de buschauffeur wordt, de kinderen gaan kiezen en aan de slag. Ik sluit even aan bij de kinderen die een bushalte gaan maken. We bespreken hoe zo'n bordje eruitziet: de halte moet een naam hebben en er staat bij wanneer de bus komt. Drie kinderen willen de namen stempelen en de anderen het plaatje van de stopplaats tekenen. Ze vragen of ik de woorden op wil schrijven zodat we aan het werk kunnen. Hierbij valt me op dat de kinderen de letters van hun naam herkennen. Josien kent alle letters. Als ik haar uitnodig om ze te schrijven zegt ze dat ze sommige letters moeilijk vindt. Hier moet ik later wat mee doen. Ik maak hier snel een aantekening van.

In deze fase van de speelwerktijd wordt zichtbaar wat de rol van de leerkracht is. Naast het binnenbrengen van een interessant thema en het in gang zetten van gesprekken en verhalen, signaleert de leerkracht impulsen waarmee betekenisvolle activiteiten in gang gezet kunnen worden. Deze rollen neem je vaak onbewust op je. Ze wisselen elkaar af en lopen door elkaar heen en helpen kinderen een stapje verder in hun ontwikkeling.

Bij het bushaltegroepje gaat het vooral om verkennen: hoe zag de bushalte eruit, wat zijn de kinderen van plan, welke materialen heb je nodig? De leerkracht helpt de kinderen bij het plannen en uitvoeren van de opdracht.

Tegelijkertijd observeert en registreert de leerkracht; zij merkt dat kinderen letters herkennen en benoemen. Josien geeft aan dat ze letters wil leren schrijven.

De kinderen spelen en ik neem tien minuten om te kijken wat er gebeurt. Een paar kinderen spelen met constructiemateriaal en ze maken een lange bus. In onze 'echte' bus zitten vier passagiers te zingen 'De bus die rijdt op wielen, op wielen, ...' De kinde-

Hanneke Verkleij

ren van de bouwhoek willen ook mee en ze hebben de halte al gemaakt. Dan komen een paar kinderen uit de bus naar me toe om te vertellen dat de chauffeur de stempels zomaar ergens zet. We gaan samen naar de bus en vragen of we in mogen stappen.

Op dat moment stapt de leerkracht als passagier in het rollenspel en laat ze zien hoe de chauffeur de stempels op de juiste plek kan zetten. Zij maakt het spel echt.

Kinderen hebben volwassenen en andere kinderen nodig om te kunnen ontwikkelen; contact maken en samenspel nodigt uit tot communicatie en hardop denken. Spelen heeft (meer) waarde als de leerkracht spelactiviteiten organiseert, mee gaat doen en begeleidt.

Als we opruimen, nodig ik de kinderen die met de bus naar het zwembad zijn geweest, uit om daar straks over te vertellen. We spreken af waar ze de portemonnee met geld en de strippenkaarten bewaren. De chauffeur van de bus kijkt of de passagiers alles netjes hebben achtergelaten. De kinderen die de haltes maken, zijn nog niet klaar en laten hun spullen liggen tot morgen. Ze willen graag aan de anderen laten zien wat ze hebben gemaakt.

In de kring is het tijd om te reflecteren. Reflecteren wil zeggen dat je samen met kinderen terugkijkt en nadenkt over de activiteit. Reflecteren met de hele groep zorgt ervoor dat je bijzondere momenten

met elkaar deelt, van elkaar leert en als groep betrokken blijft bij het thema. Het is heerlijk om te vertellen wat je hebt gedaan en het resultaat te laten zien. Het maakt andere kinderen nieuwsgierig, levert ideeën op en geeft nieuwe impulsen voor de volgende speelwerktijd. Het is handig om resultaten en producten vast te leggen, zodat kinderen terug kunnen kijken. Hoe ging dat bij ons?

De passagiers van de bus vertelden over het 'stempelprobleem' en waar de bus heen gereden was. De chauffeur zou wel een echt pak willen. Sjoerd zal vragen of we een pak mogen lenen.

De kinderen die met de haltes bezig waren kregen een compliment over hun tekeningen van het zwembad, het station en de speeltuin. De stempelwoorden moesten nog op het gele bordje geplakt worden. Een paar kinderen gaven aan dat zij het tijdbord wilden maken. Ik vraag Donja of zij hierbij aan wil sluiten.

Aan de hand hiervan kwam de opmerking dat de bus ook naar de Efteling kon rijden. Er ontstond een levendige discussie over of dat wel of niet kan met deze bus. We besloten dit niet te doen.

Aan het eind van de reflectiekring bedenken we samen wat we morgen gaan doen en schrijven dit op de werklíst. Het activiteitenaanbod groeit, het thema breidt uit.

Dan is het buitenspeeltijd. De bussen(karren) komen uit de remise (schuur) en Stefan vraagt of ik een bushalte wil maken dan. Wij zetten een stelt

in de zandbak en wachten op de rand van de zandbak tot de bus komt. Andere kinderen maken een halte bij de glijbaan en het hek. De bussen rijden af en aan. Ondertussen is er op de weg een echte bus gestopt, maar niet bij de bushalte. De chauffeur helpt alle opa's en oma's van de flat bij het instappen. Een prachtig voorval om ons thema te verdiepen en de bevestiging dat werken in thema's de kinderen uitlokt tot vragen, spelen en onderzoeken.

Uit dit praktijkvoorbeeld komt naar voren dat de activiteiten en het spel tijdens dit thema langzamerhand op- en uitgebouwd worden. De kracht zit in de beperking: kinderen en leerkrachten hebben tijd nodig om op verhaal te komen, om zich te oriënteren.

Het ritje met de bus is het vertrekpunt voor spel. De activiteiten staan ten dienste van het verrijken van de speel-leeromgeving. Niet alle kinderen zijn tegelijkertijd met een thema-activiteit bezig. Een aantal kinderen kunnen gerust vrij spelen of kiezen om iets anders te gaan doen.

Hoe het verder ging? We hebben zes weken 'op rolletjes' geleefd. Gaandeweg is er een halte toegevoegd bij de bibliotheek (lees-schrijfhoek). Hier werd een mooie thematafel ingericht.

De timmertafel, waar kinderen auto's maakten, was een succes. Dit boorde hele andere technieken en vaardigheden aan!

In de bouwhoek ontwierpen ze bushaltebankjes. In de huishoek namen ze verkleedkleren onder de loop: als je met de bus naar het zwembad gaat heb je immers zwembekleding nodig. Voor de passagiers kwamen er

jassen, tassen, hoeden en petjes bij.

Er werden steeds nieuwe strippenkaarten gemaakt, want de eerste waren al snel vol gestempeld.

De foto's van de busrit hebben we in een boek verwerkt, samen met ander werk en foto's die we wilden bewaren. Het boek werd stukgelezen en ging, na wat reparatiewerk, mee naar groep 3.

Geerke van Klaveren is intern begeleider op de Franciscusschool, IJmuiden en als gastdocent verbonden aan De Activiteit, Alkmaar/'s-Hertogenbosch. Anita Christijn was tot oktober 2008 als docent verbonden aan De Activiteit.

Serie Kleuters in de basisschool

- Galama-Koolen, H. Hoe kleuters leren. In *HJK* januari 2008.
- Galama-Koolen, H. Een rijke dag voor kleuters. In *HJK* maart 2008.
- Galama-Koolen, H. Leefruimte voor kleuters. In *HJK* mei 2008.
- Beets-Kessens, A. Klassenregels; doel of middel. In *HJK* november 2008.
- Galama-Koolen, H. Speelwerk (1). In *HJK* december 2008.
- Galama-Koolen, H. Speelwerk (2). In *HJK* januari 2009.
- Caminada, G. Buitenspel. In *HJK* februari 2009.
- Galama-Koolen, H. Het speellokaal als speelleeromgeving. In *HJK* maart 2009.